

Kako poučavati o holokaustu u školama

Ne postoji samo jedan jedini “ispravan” način za poučavanje bilo kojeg predmeta, niti idealna metodologija koja odgovara svim nastavnicima ili učenicima i studentima. Ono što se ovdje nudi su smjernice i savjeti koji mogu biti korisni nastavnicima u kreiranju njihova vlastitog plana rada, uzimajući u obzir potrebe pojedinih učenika i studenata. Ovo je pokušaj da se približimo trenutno najboljim primjerima iz prakse velikog broja institucija koje su stručne za poučavanje o holokaustu te da nastavnicima predstavimo načine kako da pristupe ovom vrlo teškom predmetu.

Obrazovanje o holokaustu temelji se na najnovijim istraživanjima i značajno se promijenilo u posljednja tri desetljeća, a ovaj dokument nastoji odraziti trajan proces pedagoškog razvoja i usavršavanja i kao takav nema namjeru biti konačna riječ o ovom predmetu.

Sažetak

- Holokaust se može uspješno poučavati; nemojte se bojati pristupiti ovom predmetu
- Definirajte pojam holokausta
- Stvorite pozitivno radno okruženje uz aktivan pedagoški pristup usmjeren na učenika i studenta
- Individualizirajte povijest prevodeći statističke podatke u osobne priče
- Koristite izjave svjedoka kako biste ovu povijest učinili „realnijom” vašim učenicima i studentima
- Multidisciplinarni pristup obogatit će razumijevanje učenika i studenata za problem holokausta
- Stavite povijesne događaje u odgovarajući kontekst
- Dajte široki i izbalansirani uvid u ovaj predmet
- Budite precizni u izražavanju i potičite studente da čine isto
- Istaknite razliku između povijesti holokausta i lekcija koje se mogu naučiti iz te povijesti
- Izbjegavajte jednostavne odgovore na složene povijesne događaje
- Omogućite učenicima i studentima pristup osnovnim izvorima
- Učenike i studente treba upozoriti na činjenicu da su počinitelji zločina dali najveći dio dokaza o holokaustu
- Potaknite učenike i studente da kritički analiziraju različite interpretacije holokausta
- Koristite odgovarajuće pisane ili vizualne sadržaje i nemojte se koristiti zastrašujućim slikama i simbolima da biste privukli studente za proučavanje holokausta
- Izbjegavajte uspoređivanja patnji bilo koje skupine ljudi s patnjama drugih skupina
- Dopustite svojim učenicima i studentima da istraže različite vrste reagiranja žrtava, uključujući mnoge oblike otpora nacistima
- Vodite brigu da ne definirate židovski narod jedino u kontekstu holokausta
- Naznačite da holokaust nije bio neizbježan
- Nemojte pokušavati protumačiti počinitelje zločina kao “neljudske monstrume”
- Pazite da istaknete razliku između počinitelja zločina u prošlosti i današnjih društava u Europi ili bilo gdje u svijetu

- Potaknite vaše učenike i studente da proučavaju lokalnu, regionalnu, nacionalnu i svjetsku povijest i sjećanje
- Tražite od vaših učenika i studenata da sudjeluju i razmišljaju o nacionalnim i lokalnim tradicijama obilježavanja obljetnica i komemoracija
- Odaberite odgovarajuće nastavne aktivnosti i izbjegavajte korištenje simulacija koje će potaknuti učenike i studente da se poistovjete sa zločincima ili žrtvama
- Izbjegavajte opravdanja za poricanje događaja iz prošlosti
- Budite svjesni mogućnosti ali i ograničenja svih nastavnih materijala uključujući i Internet
- Iskažite razliku između povijesnih i sadašnjih događaja i izbjegavajte povijesne komparacije
- Pokažite razumijevanje za zabrinutost vaših učenika i studenata

Holokaust se može uspješno poučavati - nemojte se bojati pristupiti ovom predmetu

Mnogi nastavnici nerado istražuju povijest holokausta sa svojim učenicima i studentima zbog razumljivih teškoća u nastavi ovog predmeta. Oni su obuzeti time kako prenijeti razmjere tragedije, golemost broja ljudi i dubine do kojih čovječnost može potonuti. Oni se pitaju kako pokrenuti svoje učenike i studente, a da ne izazovu traume kod njih; oni se brinu o mogućim reakcijama svojih učenika i studenata na ovaj predmet i kako se nositi s “neprikladnim” ponašanjem u učionici, kao što je smijuckanje ili izražavanje antisemitizma i rasizma.

Nemojte se bojati pristupiti ovom predmetu premda vam se može činiti zastrašujućim, jer je iskustvo pokazalo da se o holokaustu može uspješno održati nastava koja može postići vrlo pozitivne rezultate.

Definirajte pojam holokausta

Jasna definicija pojma “holokaust” je iznimno važna. Mnogi nastavnici primjenjuju ovaj pojam u vrlo širokom smislu kako bi obuhvatili sve žrtve nacističkog progona. Ipak, većina povjesničara tog razdoblja koristi precizniju definiciju. (Vidjeti smjernice o tome ‘Što poučavati’)

Učenici i studenti moraju biti svjesni da je za mnoge ljude pojam “holokausta” problematičan. Holokaust je biblijsko žrtvovanje i, sa stajališta kršćanske teologije, pretvorilo je masovno ubojstvo židovskog naroda u oblik mučeništva. Ali nije bilo ničega “svetog” (engl. holy) u holokaustu. I drugi se termini također trebaju pažljivo koristiti. Govoriti o “konačnom rješenju” znači preuzeti jezik ubojica; riječ “genocid” odnosi se na rasističku predodžbu svijeta nacista. Mnogi radije upotrebljavaju hebrejsku riječ “Shoah” – koja znači katastrofa – a koja nije opterećena vjerskim značenjima.

Stvorite pozitivno radno okruženje uz aktivan pedagoški pristup usmjeren na učenike i studente

Holokaust dovodi u pitanje mnoge pretpostavke koje mladi ljudi mogu imati o prirodi društva, napretku, civilizaciji i ljudskom ponašanju. Učenici i studenti mogu pokazati obrambene reakcije, negativne osjećaje ili nesklonost dubljem ulaženju u povijest nacističkog razdoblja ili holokausta. Važno je stvoriti ozračje povjerenja kako bi se takvim problemima moglo otvoreno pristupiti i raspraviti ih.

Također je važno napraviti otvoreno radno okruženje gdje se učenicima i studentima daje dovoljno prostora i vremena za razmišljanje, gdje ih se potiče da postavljaju pitanja, gdje razgovaraju o svojim razmišljanjima i strahovima, razmjenjuju ideje, mišljenja i zabrinutost.

U središtu nastave treba biti učenik ili student. Uloga nastavnika treba biti da pomaže i olakšava više nego da poučava, a mlade ljude treba ohrabriti da preuzmu aktivnu ulogu u učenju. Povijest nije znanje koje se može prenijeti iz uma nastavnika u umove učenika i studenata, već je to istraživačko putovanje gdje mladi ljudi određuju svoje vlastite puteve istraživanja; analiziraju različite vrste izvora informacija; dovode u pitanje različite interpretacije predstavljanja određenih događaja iz povijesti i nalaze svoje vlastite odgovore na izazovna povijesna i moralna pitanja.

Individualizirajte povijest prevodeći statističke podatke u osobne priče

Statističke studije su važne i nastavnici trebaju pronaći metode kojima će razmjere holokausta i golem broj ljudi koji su u to bili uključeni predočiti u stvarnosti svojim učenicima i studentima. Međutim, mnogim je mladim ljudima teško povezati tragediju holokausta ako se prezentira samo statističkim podacima.

Studentima i učenicima treba omogućiti da žrtve progona nacista vide ne kao bezličnu masu žrtava, već kao stvarne osobe. Koristite studije o stvarnim slučajevima iz života, svjedočenja preživjelih, pisma i dnevnike s vremena na vrijeme kako biste predočili ljudska iskustva i bili sigurni da učenici i studenti razumiju da je svaki "statistički podatak" bio zapravo stvarna osoba, osoba koja je imala svoj život prije holokausta, prijatelje i obitelj. Naglasite dostojanstvo žrtava u svim vremenima.

Istraživanje holokausta koje ne dovede u pitanje stereotipna mišljenja da su svi zločinci bili ludi ili sadisti, da su svi oslobođeni bili junaci, hrabre, dobre i ljubazne osobe, da su svi pasivni promatrači bili apatični, dovodi u opasnost da se dehumaniziraju osobe iz prošlosti i prikaže ih se kao karikature umjesto stvarnih ljudskih bića.

Usredotočujući se na priče pojedinaca, moralne dvojbe s kojima su se suočavali i izbore koje su morali napraviti, nastavnici mogu povijest holokausta učiniti bližom i zanimljivijom za mlade ljude i važnijom za njihove današnje živote.

Koristite izjave svjedoka kako biste ovu povijest učinili „realnijom” vašim učenicima i studentima

U mnogim zemljama i danas žive žrtve holokausta. Ako možete uspostaviti kontakt s preživjelim i pozvati ih u svoju učionicu, imat ćete mogućnost pružiti svojim učenicima i studentima posebno i snažno obrazovno iskustvo. Biti u blizini nekoga tko je prošao takvo iskustvo može stvoriti istinsko suosjećanje u razredu. Veliki broj organizacija može vam pomoći da dođete do adresa preživjelih koji bi mogli održati predavanje u vašoj školi.

Međutim, kako ta populacija preživjelih postaje sve starija, možda i nećete biti u mogućnosti pružiti vašim studentima izravan osobni kontakt. U takvim slučajevima nastavnici bi trebali koristiti videomaterijal sa svjedočenjima preživjelih kako bi prikazali osobne priče žrtava holokausta. I druge osobe koje su bile izravno uključene u holokaust ili koje su i same bile nazočne tim događajima, također mogu dati snažna svjedočanstva. Ako ste u mogućnosti pozvati spasioce, oslobodioce i druge u vaš razred, tada će njihove osobne priče također uvelike pridonijeti boljem shvaćanju holokausta vaših učenika i studenata.

Ako odlučite pozvati neku osobu da održi predavanje u vašem razredu o svojim osobnim iskustvima, prvo razgovarajte s tom osobom i to prije dolaska u razred kako biste se uvjerali da ta osoba može govoriti pred auditorijem i da su joj dobro poznati nastavni ciljevi.

Provedite pripreme u razredu kako biste se uvjerali da vaši učenici i studenti imaju poštovanja prema toj osobi i cijene dolazak te osobe. Oni moraju shvatiti da iako je proteklo puno vremena od tih događaja, govorniku će još uvijek biti bolno opisati takvo intenzivno osobno iskustvo.

Uvjerite se da vaši učenici i studenti već imaju sigurne temelje u znanju o povijesti tih događaja. Mogućnost da se susretnu sa svjedocima tih događaja ne treba ponajprije koristiti za prenošenje povijesnih događaja tog razdoblja – ponajviše zbog toga što ti ljudi nisu kvalificirani povjesničari ili predavači, niti je njihovo iskustvo “tipično” za većinu ljudi koji su prošli holokaust. Umjesto toga, vaši će učenici i studenti imati rijetku čast upoznati nekoga tko je bio svjedok i osobno prošao te događaje i čuti njihova neponovljiva osobna svjedočenja.

Ohrabrite vaše učenike i studente da postavljaju pitanja preživjelim sudionicima holokausta o tome što se dogodilo s njima za vrijeme holokausta, ali i o njihovu životu prije i poslije, tako da dobiju osjećaj o cjelokupnoj osobi i o tome kako živjeti s tim iskustvom.

Iako nije moguće generalizirati na osnovi priče jedne osobe, posljedica susreta s preživjelim žrtvama holokausta, spasiocima ili oslobodiocima može bolje približiti te povijesne događaje vašim učenicima i studentima, naglašavajući da je to bila tragedija koja se dogodila običnim ljudima.

Multidisciplinarnan pristup obogatit će razumijevanje učemika i studentima za problem holokausta

Događaji vezani uz holokaust obrađeni su s toliko aspekata ljudskog ponašanja da to postaje važno i za nastavnike niza drugih predmeta. Iako razumno shvaćanje povijesti mora biti temelj učenja o holokaustu, povjesničari nemaju monopol na taj predmet. Povezanost između pojedinih predmeta može poboljšati plan rada crpeći stručnost iz različitih područja, pristupajući holokaustu iz više perspektiva i oslanjajući se na ideje i znanja prikupljena na drugim predavanjima.

Priče o holokaustu ilustriraju ekstreme ljudskih ponašanja, mržnju i okrutnost, ali također hrabrost i humanost. Učenje o holokaustu u povijesti pobuđuje snažne emocije, a poezija, likovna umjetnost i glazba mogu pomoći učenicima i studentima da se kreativno i maštovito izraze. Holokaust pobuđuje važna moralna, teološka i etička pitanja koja vaši učenici i studenti mogu istraživati u predmetima kao što su religijsko obrazovanje, građanstvo i građanski odgoj.

Koordinirajući multidisciplinarnan pristup i oslanjajući se na stručnost kolega iz drugih predmeta podijelit ćete teret nastave i obogatiti razumijevanje vaših učenika i studenata o holokaustu.

Stavite povijesne događaje u odgovarajući kontekst

Pojava holokausta mora se proučavati u kontekstu europske i svjetske povijesti u cjelini kako bi se učenicima i studentima dala bolja perspektiva s koje mogu promatrati te presedane i okolnosti koje su tome pridonijele.

Dajte široki i izbalansirani uvid u ovaj predmet

Holokaust nije bio izolirani događaj, već je znatno varirao od zemlje do zemlje i u različitim trenucima. Vidite smjernice koje je izradila radna skupina pod naslovom „Što poučavati” za daljnje savjete vezane uz događaje i teme koje treba ugraditi u vaš plan rada.

Budite precizni u izražavanju i potičite učenike i studente da čine isto

Postoje mnogi mitovi o holokaustu i vaši učenici i studenti mogu prići ovom predmetu s različitim već unaprijed stvorenim mišljenjima. Nejasnoće u vašem izražavanju mogu pridonijeti pogrešnim shvaćanjima.

Izbjegavajte korištenje izraza koje su koristili počinitelji jer on odražava njihova stajališta. Izrazi kao “konačno rješenje” moraju biti stavljani u navodnike i kritički analizirani, ali se ne mogu koristiti za opisivanje povijesnih događaja.

Definicije su važne jer one zahtijevaju preciznost i jasno razmišljanje. Jedan primjer je korištenje izraza “kamp”. Dok su ljudi umirali u mnogim kampovima koje su stvorili nacisti i

njihovi suradnici, nisu svi kampovi bili izgrađeni s namjerom da postanu središta za ubijanje. Bilo je koncentracijskih kampova, radnih kampova, tranzitnih kampova itd. Različiti kampovi radili su na različite načine u različita vremena. Bitno je da nastavnici budu vrlo precizni kada opisuju aktivnosti koje su se događale u različitim kampovima iz tog vremena i da izbjegavaju generaliziranja vezana uz izraz “kampovi”.

Istaknite razliku između povijesti holokausta i lekcija koje se mogu naučiti iz te povijesti

Pazite da istaknete razliku između povijesti holokausta i moralnih pouka koje se mogu izvući iz proučavanja te povijesti. Postoji opasnost da se povijesna priča iskrivi ako se previše pojednostavi ili preoblikuje kako bi bolje poslužila određenim moralnim poukama kojima nastavnici žele naučiti svoje učenike i studente.

Učenje o ovim događajima *može* mlade ljude učiniti osjetljivima na primjere iz današnjeg života koji se odnose na predrasude i nepravdu; holokaust može suočiti učenike i studente sa stereotipima, mitovima i pogrešnim shvaćanjima i omogućiti im da ispitaju stečene predrasude na povijesnim dokazima. Ali moralne pouke neće biti dobro utemeljene ako nisu vezane uz točna i objektivna tumačenja povijesnih činjenica.

Povijesno istraživanje te vrste i ono koje očekujemo od naših učenika i studenata, otkrit će im koliko je složen svijet u kojem su takvi izbori napravljeni i odluke donesene. Učenike i studente treba suočiti s pravim dvojama s kojima su se sučeljavali ljudi u prošlosti. Tek tada bi se aktivnosti (ili neaktivnosti) ljudi mogle analizirati u kontekstu njihova vlastitog vremena i tek tada bismo mogli početi izvlačiti značajne pouke za današnje vrijeme.

Izbjegavajte jednostavne odgovore na složene povijesne događaje

Želja da se „nauči lekcija“ predstavlja opasnosti da se suviše pojednostavne objašnjenja o holokaustu koja će zanemariti povijesni kontekst u kojem su donesene te odluke. Takav pristup može umanjiti razumijevanje učenika i studenata za složenost nekog događaja i svesti ga na jednostavne pouke o dobrom i lošem – holokaust se dogodio jer su ljudi propustili napraviti ispravan moralni izbor – i dovesti do površnog tumačenja povijesti.

Učenici i studenti trebaju istražiti povijesna pitanja. To može uključiti pitanja zašto je sudbina Židova u različitim zemljama bila tako izrazito različita i ispitati različite vrste njemačkih okupacijskih režima od zemlje do zemlje. Takva će istraživanja stalno podizati moralna pitanja, ali će studenti dobiti poticaj da analiziraju prošlost s ljudske dimenzije. Lako je osuditi one koji su odbili skriti Židove ili pomoći Židovima susjedima, ali jednostavno moralno osuđivanje “pasivnih promatrača” neće dovesti do dubljeg razumijevanja povijesti ili učiniti da naši studenti postanu “bolji građani”.

Uz složenost takve povijesti, studenti će imati mogućnost za detaljno proučavanje holokausta, uključujući dvojbe koje su imali oslobođenci koji su se svaki dan morali suočiti s odlukom riskirati ili ne svoj život i živote svojih obitelji kako bi pomogli onima koji se skrivaju; ispitati zašto saveznici nisu više učinili da spase Židove; zašto su neki iz redova *Judenrate* napravili liste svojih sunarodnjaka Židova za deportaciju u kampove smrti; zašto većina ljudi u

okupiranim zemljama nije ništa učinila da pomogne svojim susjedima Židovima; zašto su obični ljudi i žene dobrovoljno sudjelovali u masovnim ubojstvima.

Ova složena pitanja ne postižu uvijek jednostavne odgovore, a često još više pitanja iskrsne nego stvarnih odgovora. Zapravo, važno je da mladi ljudi shvate da na neka pitanja nema odgovora.

Omogućite svojim učenicima i studentima pristup osnovnim izvorima informacija

Pismima, dnevnicima, novinama, govorima, umjetničkim djelima, naredbama i službenim dokumentima iz toga vremena otkrivaju se sami počinitelji zločina, žrtve, oslobodioci i pasivni promatrači. Primarni izvor materijala je važan za bilo kakvo značajno istraživanje motivacija, razmišljanja, osjećanja i djela ljudi tog vremena, a i radi svakog ozbiljnog pokušaja da se razumiju izbori koje su napravili i zašto su događaji tekli na takav način.

Učenici i studenti trebaju imati mogućnost da kritički analiziraju originalne izvore materijala i da razumiju da se analize, interpretacije i osude moraju temeljiti na razumnom tumačenju povijesnih dokaza.

Učenike i studente treba upozoriti na činjenicu da su počinitelji zločina dali najveći dio dokaza o holokaustu

Većinu dokaza o holokaustu – bez obzira na to jesu li to pisani dokumenti, fotografije ili filmovi – napravili su sami nacisti tako da postoji opasnost da se prošlost vidi samo očima počinitelja zločina. Ako se takav materijal oprezno ne koristi, onda smo u opasnosti da vidimo žrtve kao što su ih nacisti vidjeli, objektivizirane, degradirane i dehumanizirane.

Takve dokaze treba staviti u odgovarajući kontekst, a nastavnik mora uzeti u obzir kognitivnu i emocionalnu dob djeteta i uvjeriti se da je korištenje tih slika prikladno za tu dob, da su učenici ili studenti dobro pripremljeni na emotivne posljedice koje bi mogli imati te dati mladim ljudima dovoljno prostora za razmišljanje i razgovor o njihovim reakcijama na to.

Treba voditi brigu o tome da se izbalansiraju ti dokumenti i fotografije s dnevnicima, pismima, fotografijama i drugim dokazima dobivenim od samih žrtava, kako bi se čuo i njihov glas.

Potaknite učenike i studente da kritički analiziraju različite interpretacije holokausta

Na učenje u razredu utječe širi kulturni kontekst i holokaust je ušao u misli običnih ljudi u mnogim i različitim oblicima. Znanstvena i popularna povijest, igrani filmovi, sredstva javnog informiranja, dokumentarni filmovi, likovna umjetnost, kazalište, književnost, memorijalni centri i muzeji – svi oni oblikuju kolektivno sjećanje. Svaka interpretacija ovisi o okolnostima u kojima je nastala i može govoriti o vremenu i mjestu na kojem je nastala kao i što govori o događaju koji opisuje.

Važno je da učenici i studenti razmišljaju o tome kako i zašto je došlo do takvog predstavljanja prošlosti, odabiru dokaza na kojima se temelje i o namjerama onih koji su ih učinili. Učenici i studenti trebaju razumjeti da iako postoje opravdana područja za povijesne rasprave, to ne podrazumijeva i da su sve interpretacije jednako vrijedne (vidi *Izbjegavajte opravdavanje za poricanje događaja iz prošlosti*).

Koristite odgovarajuće pisane ili vizualne sadržaje i ne koristite zastrašujuće slike i simbole da biste privukli učenike i studente za proučavanje holokausta

Isključivo korištenje simbola i slika holokausta s namjerom šokiranja i zastrašivanja je degradirajuće za žrtve i bezosjećajno prema učenicima i studentima. Poštovanje i žrtava i vaše “publike koja vas mora silom prilika slušati” u učionici zahtijeva osjetljiv pristup i pažljivo razmišljanje o tome što čini odgovarajući materijal. Nastavnici koji su uložili puno vremena u izgrađivanje odnosa sa svojim učenicima ili studentima izlažu se opasnosti da izdaju njihovo povjerenje izlažući ih zastrašujućim i uznemirujućim slikama. To je također i ona vrsta materijala koja može izazvati stres i zbunjenost koja može dovesti do nervoznog smješkanja i neprikladnih komentara u razredu.

O holokaustu se može učinkovito predavati i bez korištenja fotografija hrpe golih tijela, a pretjerano korištenje takvih slikovnih prikaza može biti štetno. Izazivanje stresa i naglih promjena osjećaja vjerojatno neće dovesti do nastavnih rezultata koji su vrijedni uloženog vremena i truda. To može, uz sve to, imati dehumanizirajući efekt i pojačati razmišljanje o “Židovima kao žrtvama”.

Ako se nastavnici odluče koristiti takvim užasavajućim fotografijama, oni trebaju tako postupiti samo ako postoji jasna obrazovna korist za učenike i studente.

Izbjegavajte uspoređivanje patnji bilo koje skupine ljudi s patnjama drugih skupina

Ako je namjera istinski razumjeti općenitu pouku koja proizlazi iz proučavanja ovog razdoblja – ako dokažemo da predavanjem o holokaustu možemo senzibilizirati mlade ljude na progone, diskriminaciju i mržnju u današnjem svijetu – tada iskustvo *svih* žrtava nacističkog progona i ideološka pozadina tih progona trebaju biti uključeni u vaš plan rada.

Među posebnim karakteristikama židovskog iskustva vidimo diskriminaciju, ekonomsko izrabljivanje, progon i ubojstva koja su rezultat nacističkog antisemitizma, ali za primjere drugih oblika mržnje i netolerancije – koji su jednako važni za suvremeno društvo – trebamo potražiti negdje drugdje: nacistički progon i ubijanja Roma i Sinta, homoseksualaca, komunista, političkih disidenata i socijalnih nekonformista.

Patnjama svih žrtava nacističkog progona treba pristupiti bez relativiziranja židovskog iskustva. Nema hijerarhije patnji, ni u sklopu povijesti nacističkog razdoblja niti između holokausta i drugih genocida.

Iskustva “drugih žrtava” nacističkog progona ne smiju se svesti na jedan jedini “dodatni” sat nastave tako da se svakoj od ovih različitih skupina pristupa kao da su sve bile isto. Umjesto

toga, priča o ovim skupinama treba biti integrirana u priče o progonima židovskog naroda, npr. mogu se istraživati sličnosti i različitosti između genocida nad Židovima i onih nad Romima i Sintima; treba ispitati veze između metoda i osoblja koje je sudjelovalo u eutanaziji ili kampovima smrti u istočnoj Europi.

Takav pristup ne samo da priznaje zločine nad „drugim žrtvama“, nego će i pridonijeti razumijevanju posebnih karakteristika židovskog iskustva i pomoći da se holokaust smjesti u širi povijesni kontekst. Kao što nije moguće objasniti masovno ubijanje židovskog naroda izvan konteksta Drugog svjetskog rata, tako je i nemoguće proučavati ove priče izdvojeno iz konteksta progona drugih skupina žrtava.

Dopustite svojim učenicima i studentima da istraže različite vrste reagiranja žrtava, uključujući mnoge oblike otpora nacistima

Bilo je mnogo oblika otpora nacističkom progonu, od oružanih borbi do pronalazjenja putova za održavanje ljudskog dostojanstva čak i u najekstremnijim okolnostima, u getima i kampovima. Žrtve nacizma nisu uvijek pasivno prihvaćale progon. Važno je učiti i o reakcijama žrtava, ograničenjima njihovih sloboda djelovanja i mnogim drugim različitim oblicima židovskog otpora holokaustu.

Vodite brigu da ne definirate židovski narod jedino u kontekstu holokausta

Događaje vezane uz holokaust treba staviti u povijesni kontekst. Potrebno je prikazati život i prije i poslije holokausta kako bi se jasno pokazalo da židovski narod ima dugu povijest i bogato kulturno naslijeđe, i osiguralo da učenici i studenti ne razmišljaju o Židovima samo kao dehumaniziranim i degradiranim žrtvama nacističkog progona. Mladi ljudi trebaju biti svjesni golemog gubitka za današnju svjetsku kulturu koji je posljedica razaranja bogatih i jakih židovskih zajednica u Europi.

Naznačite da se holokaust mogao izbjeći

Samo zato što se neki povijesni događaj i dogodio, a to je dokumentirano u udžbenicima i na filmu, ne znači da se on i morao dogoditi. Holokaust se dogodio jer su pojedinci, skupine i narodi odlučili tako postupiti ili ne postupiti. Koncentrirajući se na te dokumente, dobit ćete uvid u povijest i ljudsku prirodu i moći ćete bolje pomoći vašim studentima da razviju kritički način razmišljanja.

Nemojte pokušavati protumačiti počinioce zločina kao “neljudske monstrume”

Holokaust je bio događaj koji je prouzročio čovjek i koji ima ljudske posljedice. Postoji potreba da se “rehumaniziraju” svi ljudi koji su sudjelovali u holokaustu: da se žrtve, oslobođeni, ljudi koji su surađivali, pasivni promatrači i počinioци vide kao obični ljudi u izvanrednim okolnostima. To nije s ciljem da se normaliziraju počinioци, već da se prizna da

većina ljudi nisu bili sadistički psihopati i da „zlo“ ne može više poslužiti kao dovoljno objašnjenje za holokaust.

Teže je pitanje kako je u ljudskoj prirodi bilo moguće da obični muškarci i žene, voljeni očeви i supružnici, mogu voljno sudjelovati u ubijanju nedužnih muškaraca, žena i djece.

Motivacije tih počinitelja zločina treba detaljno proučiti i učenici i studenti se trebaju koristiti osnovnim dokumentima, izučavanjem stvarnih primjera iz života i individualnim biografijama kako bi odvagali razmjernu važnost i utjecaj ideologije, antisemitizma, ambicija, pritiska staleža kojem pripadaju, ekonomskog oportunitizma, zločinačke psihopatologije i drugih čimbenika pri objašnjavanju zašto su ljudi postupali tako kao što jesu.

Vodite računa da istaknete razliku između počinitelja zločina u prošlosti i današnjih društava u Europi ili bilo gdje u svijetu

Učenici i studenti ne smiju steći mišljenje da su svi Nijemci nacisti niti da je sav njemački narod bio isključivo sklon genocidu. Oni bi trebali imati mogućnosti izučavati različite odgovore koje je njemački narod davao na nacističku politiku što uključuje oduševljenu potporu, suradnju, nezadovoljstvo, apatiju i aktivni otpor.

Vodite računa da istaknete razliku između Nijemaca u prošlosti i Nijemaca iz sadašnjosti. Događaje holokausta treba smjestiti u njihov povijesni kontekst tako da se postavi jasna razlika između naroda, politike, društva i kulture suvremene Njemačke i one u nacističko doba.

Učenici i studenti također trebaju shvatiti da je antisemitizam svjetski i stoljetni fenomen i da je bilo mnogo nenjemačkih zločinaca i dobrovoljnih suradnika iz cijele Europe. Pripadnici drugih nacionalnosti služili su u SS jedinicama ili bili čuvari u koncentracijskim kampovima; lokalna policija pomagala je u okupljanju i deportaciji Židova u kampove smrti; s vremena na vrijeme lokalni stanovnici otkrivali su Židove susjede ili izdavali Židove koji su se skrivali. Vlade koje su se udružile s nacističkom Njemačkom pomagale su u ubijanjima na vlastitu inicijativu.

Potaknite vaše učenike i studente da proučavaju lokalnu, regionalnu, nacionalnu i svjetsku povijest i sjećanje

Ako živite u zemlji u kojoj se dogodio holokaust, naglasite posebne događaje koji su se u toj zemlji dogodili u kontekstu nacionalne povijesti tog razdoblja bez zanemarivanja europske dimenzije holokausta. Istraživanje treba sadržavati iskustva žrtava, oslobodilaca, počinitelja, nacista i kolaboracionista, sudionike pokreta otpora i pasivne promatrače i treba istražiti kako je svaki od njih inkorporiran u lokalno sjećanje i povijesne priče.

Ako živite u zemlji koja je bila jedna od savezničkih zemalja ili koja je bila neutralna za vrijeme Drugog svjetskog rata, potaknite svoje učenike i studente da preispitaju priče iz vaše nacionalne povijesti iz tog vremena. Zašto druge zemlje nisu prihvatile više izbjeglica tijekom

1930-tih i 1940-tih godina? Zašto saveznici nisu spašavanje Židova postavili kao jedan od ratnih ciljeva? Je li se više moglo učiniti za spašavanje Židova u Europi?

Tražite od vaših učenika i studenata da sudjeluju i razmišljaju o nacionalnim i lokalnim tradicijama obilježavanja obljetnica i komemoracija

Događaj kao što je Dan sjećanja na holokaust pruža mogućnost za međugeneracijske projekte, poticanje diskusija između članova obitelji o suvremenim pitanjima koja su vezana uz te događaje i olakšava druge oblike “društvenog učenja”.

Isto kao i mogućnost da se nastava o holokaustu prenese iz učionice na lokalnu zajednicu, tako i takve prigode mogu i same postati predmet istraživanja i učenja. Od učenika i studenata možete tražiti da razmisle o tome kako kulturni utjecaji utječu na oblikovanje uspomena i sjećanja; kako je njihova zajednica odlučila razmišljati o svojoj prošlosti, kako se različite skupine izdvajaju iz povijesti i stvaraju svoje vlastite priče; bavi li se njihov narod teškim aspektima iz svoje nacionalne povijesti i kako se takve komemoracije razlikuju od zemlje do zemlje.

Odaberite odgovarajuće nastavne aktivnosti i izbjegavajte korištenje simulacija koje će potaknuti učenike i studente da se poistovjete sa zločincima ili žrtvama

I dok suosjećanja mogu biti vrlo djelotvorna tehnika da se mladi ljudi zainteresiraju za povijest naglašavajući ljudsko iskustvo i odgovore na događaje iz prošlosti, velika se pažnja treba dati izboru takvih aktivnosti kada je riječ o tako osjetljivoj temi kao što je holokaust.

Korisno je, na primjer, da učenici i studenti preuzmu ulogu nekoga iz neutralne zemlje koji odgovara na ove događaje - nekog novinara koji piše članak za novine o progonima Židova, zabrinutoga građanina koji piše svojim političkim predstavnicima ili nekog nosioca kampanje koji pokušava potaknuti javno mnijenje. Takve aktivnosti mogu biti dobri motivi za učenje, ali i istaknuti eventualne smjerove aktivnosti koje učenici i studenti mogu poduzeti nad događajima koji su za njih važni u današnjem svijetu.

Nastavnici, međutim, trebaju biti svjesni da bi se neki mladi ljudi mogli previše poistovjetiti s događajima vezanim uz holokaust, uzbuditi zbog moći i čak “glamura” nacista ili pokazati morbidnu fasciniranost nad patnjama žrtava. Tu leži opasnost kreativnog pisanja ili predstava s igranjem različitih uloga koje potiču učenike i studente da se užive i zamisle sebe kao aktivne sudionike holokausta. Korištenje kreativnog izražavanja učenika i studenata u multidisciplinarnom pristupu može biti vrijedno napora, ali nastavnici trebaju zacrtati svoje jasne ciljeve. Često su “vježbe suosjećanja” neumjesne i pedagoški promašene jer nama je doista nemoguće zamisliti – osim u vrlo površnom smislu – kako je to bilo biti u okolnostima koje su tako daleko od našeg životnog iskustva.

Takve tehnike također blijede pokraj istinskih suosjećanja koja su mnogi učenici i studenti u stanju iskusiti susrećući se s osobnim pričama, proučavajući stvarne slučajeve iz života i slušajući svjedočenje preživjelih.

Izbjegavajte opravdavanja za poricanje događaja iz prošlosti

Poricanje holokausta je ideološki motivirano. Strategija onih koji poriču ili osporavaju istinitost događaja je posijati sjeme sumnje namjernim iskrivljavanjem i pogrešnim tumačenjem povijesnih dokaza. Nastavnici trebaju paziti da nenamjerno ne opravdavaju poricatelje i ne potiču pogrešne rasprave.

Treba voditi računa da se ne prepusti riječ osobama koje zagovaraju poricanje ovih događaja – ne smatrajte poricanje holokausta opravdanim povijesnim argumentom i nemojte nastojati pobiti stajalište poricatelja normalnom povijesnom raspravom i razumnim dokazima.

Ipak, mnogi nastavnici misle da pojavu poricanja holokausta moraju istražiti sa svojim učenicima i studentima zato što ti mladi ljudi i sami postavljaju to pitanje ili zato što su nastavnici zabrinuti zbog činjenice da se njihovi učenici i studenti mogu susresti s ovim mišljenjima u kasnijem životu i biti nepripremljeni za retoričke tehnike poricatelja i njihovu sposobnost da izazovu zabunu ili navedu na pogrešan smjer.

Ako je to slučaj, onda se poricanje holokausta mora odvojiti od predavanja o povijesti holokausta. Može biti važno za neko posebno predavanje kako su se oblici antisemitizma razvijali ili može poslužiti kao projekt medijskog istraživanja koji se bavi manipulacijama, pogrešnim tumačenjima i iskrivljavanjem činjenica a koje koriste skupine u političke, socijalne ili ekonomske svrhe.

Budite svjesni mogućnosti ali i ograničenja svih nastavnih materijala uključujući interneta

Pažljivo ocijenite povijesnu istinitost svih nastavnih materijala. Antisemitizam, homofobija i proturomski osjećaji rašireni su u mnogim društvima i mogu biti prisutni i u vašem razredu. Budite svjesni da takve predrasude mogu postojati i među vašim studentima i budite pažljivi kada birate nastavni materijal tako da on prikazivanjem nacističke propagande i užasavajućih fotografija nenamjerno ne ojača negativna razmišljanja o žrtvama. Vodite računa da vaš nastavni materijal uključi osobne ispovijesti i stvarne slučajeve koji dovode u pitanje i potkopavaju negativne stereotipe o skupinama žrtava.

Uz tiskane materijale i internet je potencijalno vrijedan obrazovni i istraživački alat. Međutim, nastavnici trebaju biti pažljivi pri korištenju interneta, jer postoji vrlo veliki broj naizgled vjerodostojnih web stranica koje pišu i održavaju poricatelji holokausta i antisemitisti. Nastavnici trebaju upozoriti učenike i studente na to i upoznati ih s tim da neki pretraživački mehanizmi mogu dati nepouzdan rezultate te im pomoći u prepoznavanju valjane i ugledne stranice..

Nastavnici trebaju naglasiti potrebu kritičkog ocjenjivanja svih izvora informacija i razmotriti kontekst u kojem se one pojavljuju. Ohrabrite učenike i studente da postavljaju pitanja kao što su tko je napisao ovu informaciju? Koja je svrha web stranice? Postoji li program? Ako da, kako utječe na odabir i prezentaciju informacija?

Preporučite kompetentne stranice koje ste provjerili. Web stranice organizacija koje su navedene u Međunarodnom imeniku/adresaru mogu biti korisna početna odredišta, a svaka ima i linkove na druge ugledne stranice .

Istaknite razliku između povijesnih i sadašnjih događaja i izbjegavajte povijesne komparacije

Mnogim je predavačima osnovna motivacija za poučavanje holokausta to što može senzibilizirati mlade ljude na primjere nepravde, progona, rasizma, antisemitizma i drugih vidova mržnje u današnjem svijetu. Holokaust se često vidi kao moralni kriterij, paradigma zla. Međutim, iako učenje takvih općih pouka može biti važan dio proučavanja holokausta, učenici i studenti bi trebali također razumjeti i razlike između pojedinih događaja, prepoznavajući posebno u odnosu na opće.

Danas postoji tendencija da se pojam “holokaust” koristi kao skraćeni opis, termin za sve vrste strahovitih događaja, užasa i ljudske tragedije. To se primjenjuje zbog ograničenja u jeziku kojim bi se adekvatno opisivalo takve događaje, a djelomično i zbog nedostatka informacija i razumijevanja povijesti holokausta. Na nesreću, često korištenje termina „holokaust“ ponekad postaje trivijalno ili čak izopačeno, a pogrešno upotrebljavanje ovog pojma dovodi u opasnost da se pogrešnim usporedbama umanje nacistički zločini.

Učenje o holokaustu *može* usmjeriti mlade ljude da čine korisne usporedbe sa suvremenim svijetom: kršenja ljudskih prava koja su se dogodila pod nacistima (posebno ona koja su se dogodila u predratnom razdoblju) mogu se prikladno usporediti s modernim primjerima predrasuda, diskriminacije i progona.

Genocid je, ipak, jasno i temeljno drukčiji i različit od gubitka građanskih prava. Naravno, postojali su i drugi primjeri genocida i *opravdano je* postavljati pitanja, na primjer, koje su sličnosti i razlike između holokausta i genocida u Ruandi. Ali učenicima i studentima treba biti jasno da sve tragedije nisu genocid i trebaju izbjegavati pogrešne usporedbe.

Čuvajte se površnih usporedbi ili dojmova o tome, da o današnjim događajima možemo zaključivati temeljem jednostavnih pozivanja na prošle događaje. Mi živimo u složeno vrijeme i nanosimo učenicima i studentima štetu ako vjeruju da su pouke iz povijesti tako jasne da nude laka rješenja za današnjicu.

Pokažite razumijevanje za zabrinutost vaših učenika i studenata

Učenici i studenti koji osjećaju da se patnjama njihova vlastitog naroda ili skupine nije posvetilo dovoljno pažnje, mogu pružati otpor učenju o progona i ubojstvima drugih. Važno je proučavati i druge povijesti rasizma, ropstva, progona ili kolonijalizma koji se posebno odnose na sastav vaših učenika i studenata.

Neki su nastavnici zabrinuti da učenje o holokaustu može navesti mlade ljude na pogrešno izjednačavanje patnje židovskog naroda pod nacistima s izraelskom politikom na palestinskim područjima. Ali to nije razlog za izbjegavanje nastave o holokaustu.

Iako se možemo nadati da učenje o holokaustu može senzibilizirati vaše učenike i studente na primjere nepravde, progona, predrasuda i kršenja ljudskih prava u danas, nastavnici ne bi trebali politizirati povijest i upotrebljavati holokaust za promicanje programa nekih kampanja.

Nastavnici moraju biti osjetljivi na mišljenja i stajališta učenika i studenata o pitanjima koja ih zanimaju. Oni trebaju biti spremni ispitati uzroke sukoba u suvremenom svijetu, a mladim ljudima treba dati priliku da razgovaraju o ovim pitanjima otvoreno. Treba također paziti da se postavi jasna razlika između različitih sukoba, kao i uzroka i prirode svakog od njih.

Naravno da želimo da naši mladi ljudi postanu aktivni i angažirani članovi društva. Ali korištenjem holokausta kao primjera za poticanje takvih pozitivnih gledišta može biti kontraproduktivno i dovesti do osjećaja bespomoćnosti ako se učenicima i studentima ne da mogućnost da razgovaraju o tome *kako* oni mogu reagirati na probleme koji su im važni. Predvidite u vašim planovima rada vrijeme da zajedno s vašim učenicima i studentima istražite metode opravdanih i miroljubivih akcija koje su dostupne vašim učenicima i studentima, a vezane su uz probleme koji ih zanimaju.